

A kora újkori prózai kegyességi műfajok
rendszere és elmélete, Debrecen, 2012. május 24-26.

Tisztelt Kollégánk, kedves Barátunk!

Az MTA Irodalomtudományi Intézetének Reneszánsz Osztálya, a Debreceni Egyetem Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, a Debreceni Akadémiai Bizottság az egyetemek régi magyar irodalom tanszékeivel közösen, 2012. május 24–26. között – ülészakjaink hagyományos időpontjában – *a kora újkori prózai kegyességi műfajok rendszerét és elméletét* vizsgáló konferenciát kíván rendezni Debrecenben. A konferencia kapcsolódik a Debreceni Egyetem alapításának (1912.) centenáriumához illeszkedő jubileumi eseménysorozathoz.

A konferencia terveink szerint a következő témaköröket vizsgálja:

1. Az utóbbi fél évszázad hazai és rendkívül gazdag nemzetközi kutatási eredményei tudatosították a korszakkutatás számára, hogy a kora újkor két évszázada (16-17.) irodalmi műveltségének **meghatározó műfaja volt a prédikáció**. (Hasonmáskiadványok, doktoriskolák publikációi, konferenciák eredményei.) A protestantizmus erőteljes térnyerése olyan kommunikációs tereket, szándékokat és módszereket állandósított, amelyek a prédikáció tartós fennmaradását és sokszori megújulását biztosították egészen a 18. századig. (A protestantizmuson belül puritanizmus, pietizmus, antitrinitarizmus; posttridentinum, a katolikus megújulás folyamata) Bizonyítottá vált, hogy a prédikációirodalom csak interdiszciplináris megközelítéssel kutatható eredményesen, ebben az irodalomtudomány mellett szerepet kap az egyház- és homiletikatörténet, eszme- és liturgiátörténet, vagy a **medialitás változásának** értelmezése. Ebbe beleértendő az eltérő protestáns–katolikus liturgiakonceptió kifejeződése, műfaji következményei: kegyhelyek szerepe, verbális, nem-verbális elemek esetleges kölcsönhatása, gesztusok, hang, a prédikáció vizuális reprezentációi.

2. A kutatási tapasztalatok bizonyították, hogy a **prédikációirodalom** a kora újkor széleskörűen kiterjedt retorikai (homiletikai)–beszédművészeti szabályrendszerait használja fel, összefonódva az aktuálisan ható konfesszionális antropológiai modell jellemzőivel. A kutatás ezen a területen további jelentős eredményeket remélhet, akár egyes szerzők, egyes művek (kötetkompozíció), felekezetek eltérő jellemzői, retorikai iskolák, vagy jelenségek retorikai-homiletikai problémáinak vizsgálatával. (Praeceptum és szövegalkotás kapcsolatának változatai.) A prédikációk vizsgálata abból a szempontból is mindokolt, hogy a Szentírásnak milyen olvasása zajlik azokban. Teológiai, jogi, történelmi, filozófiai, természettudományi diskurzusok (ezek időben is változó latinsága és anyanyelvűsége) hogyan hagynak nyomot a Szentírás prédikációkban megvalósuló olvasási folyamataiban? A Szentírásnak prédikációk formájában megvalósuló olvasatai hogyan szolgálnak kulturálisan átsajátított mintákat az élet valamely területén zajló írástevékenységhez?

3. **Nyelvfilozófiai, nyelvelméleti** megfontolások játszanak olykor döntő szerepet a prédikátor ön- és szerepértelmezésében, a prédikáció műfaji reflektáltságában, amelyben megjelenik a nyelvi teljesítőképeség dilemmája, isteni és emberi szó összefüggésrendszere. Releváns kutatási szempont lehet a prédikátor(szerep) – prédikáció összefüggés értelmezése, ugyanígy a világi szerzők(írók) prédikációinak vizsgálata.

4. A közelmúlt **puritanizmus-kutatásának** eredményei részben a prédikáció új alakzataira irányították rá a figyelmet, részben az **egyéni kegyességi prózai műfajok** jelentőségét világították meg; hasonló tanulságokkal járt a **katolikus kegyességi műfajok** sorának széleskörű feltárása.

5. A prédikációirodalomnál lényegesen kisebb figyelem irányult **más kegyességi prózai műfajok** kutatására, ezért indokolt e műfajcsoport alaposabb felderítése. A hagyományos liturgikus–kommunikációs szerkezet módosulása, paraliturgikus színterekkel, helyzetekkel való bővülése – különösen – a 17. században új műfajokkal gazdagította a rendszert. A magánáhitat és kegyesség (**kontempláció, meditáció, elmélkedés, építő és használati irodalom**) új változatai születtek. Fontosak lehetnek még a prédikáció és imádság *gyakorlatának vizsgálatához* a hitvallási iratok (káté, agenda, tanítás, perikópa).

6. Széleskörű nemzetközi (angol, német) tapasztalatok nyomán válik egyre fontosabbá az **imádságirodalom kutatása**, amely műfajként részint erősen rejtőzködő jellegű, részint határozottan széles nyilvánosságot kereső (a prófétikus közösségi imádságok) változatai léteznek. Részben az individualitás, részben a nagy közösségi identitások önértelmező, önkifejező műfajaként is érvényesül az imádság, a vizsgált korszak spirituális irányzatai legtöbbször érvényesítettek valamilyen hagyománymódosítást.

7. A legújabb kutatások bizonyították, hogy a prózai kegyességi műfajok – különösen a meditáció, elmélkedés – szorosán kapcsolódnak az **emblematikához**, ezem keresztül pedig a barokk képzőművészet ikonográfiájához, ez az összefüggés az interdiszciplinaritás látásmódjának érvényesítését ösztönzi.

8. Természetesen a magyar mellett a **latin és német (vagy egyéb) nyelvű művek** vizsgálata is szükséges, hiszen az erőteljes kulturális transzfer a korszak kulturális modelljének meghatározó sajátossága volt, amely művek sokaságát hívta életre. Ezek számos forrásösszefüggésre deríthetnek fényt, másfelől fordításelméleti ismereteinket is gyarapíthatják. A prédikáció és a többi prózai kegyességi műfaj vizsgálatánál releváns szempont lehet a **retorikus barokk próza** jellegzetességeinek bemutatása.

9. Tudomásunk és szakmai tapasztalataink szerint a Kárpát-medencei könyvtárak, tudományos gyűjtemények számos olyan **kézirat** (prédikációs)**kötetet** őriznek, amelyek eddig rejtőzködtek a kutatás előtt (Sárospatak, Kolozsvár, Nagyenyed, Marosvásárhely), vagy hozzáférhetetlenek voltak. Ezek vizsgálata, új szempontokkal való föltárása, esetleges publikálása feltétlenül fontos eredményekre vezethet. A kiadás- és szövegtörténet textológiai problematikájának viszont most nem szánunk jelentős szerepet.

10. Konferenciánk témakörei alapvetően a **prózai műfajokra** koncentrálnak, mivel a közelmúltban szerepelt a *költészet*, ugyanígy a *hitviták* és az *emlékirat* önálló konferenciák tárgya volt. Jóllehet szoros érintkezés és átfedés sokszor előfordul a kegyességi prózai műfajokban, a megjelölt témákat most nem kívánjuk eszmecekerék körébe bevonni.

Kedves Kollégánk, arra kérjük, hogy mielőbb válaszoljon: kíván-e a konferencián előadást tartani a bemutatott témakörök valamelyikéből? Címet és kb. **ezer** karakteres tartalmi ismertetést kérünk. A javasolt előadására vonatkozó választ legkésőbb **2012. január 15-ig**, a szervezőbizottság címére kérjük eljuttatni. A konferencia szervezőtitkára *Sántha Teréz* (terez@iti.mta.hu), a szervezőbizottság elnöke *Imre Mihály* (imre.mihaly@arts.unideb.hu), titkára *Fazakas Gergely Tamás*. Amennyiben elektronikus levélben válaszol – ezt javasoljuk –, kérjük, választát mindkét megadott címre küldje el. A szervezőbizottság szívesen áll rendelkezésére abban is, hogy saját előadását illető elképzeléseit, további ötleteit, téma- vagy személyi javaslatait megkonzultálhassa vele. A szervezőbizottság ugyanakkor most is fenntartja a jogot, hogy a beérkezett témajavaslatok közül választhasson.

Azok a kedves kollégáink, akik a konferencián nem előadóként, hanem hallgatóként kívánnak részt venni, a következő, 2012 eleji körlevelünkhöz csatolt jelentkezési lapon jelezhetik részvételi szándékukat. Ugyanott nyújtunk majd tájékoztatást előadóink és valamennyi résztvevő számára a szállásokról, a tervezett kirándulásról, azok költségeiről és más tudnivalókról.

Budapest–Debrecen, 2011. december 1.

Kollegiális és baráti üdvözlettel:

a Szervezőbizottság